

Az amerikai vámpolitika újabb fordulatai.

Írta: PETHEŐ KÁLMÁN.

Minden szellemi és anyagi előrehaladásnak alapja és kiindulása az emberi munka. Minél magasabb fokú a civilizacio, annál inkább értékeli, annál inkább tudja becsülni az emberi munkát, annál nagyobb öntudatossággal törekszik az emberi munka tökéletesítésére, csiszolására. Viszont, az emberi munkáért nyújtott jutalmazás, nyersen kifejezve, a munkabér, adja meg a lehetőséget a mind magasabb műveltségi fok és anyagi jólét megszerzéséhez.

A gazdaságtörténet tanúsága szerint a népek gazdasági felemelkedése nem más, mint az iparosodás kérdése; az értékesebb, a tanult ipari munka az a leghatalmasabb emeltyű, mely az emberiséget felfelé segíti az egyre magasabban emelkedő civilizatio lépcsőin.

Ezidőszerint már eljutottunk ahhoz a ponthoz, midőn valamely nemzet gazdasági nagyságát a nemzeti munka, a nemzeti ipar állása határozza meg. Ezt bizonyítják a legfejlettebb nyugati államok példái s ezt bizonyítja mindenekfelett Amerika példája.

Az industrializálódás története minden népnél tanúságot tesz arról a szakadatlan küzdelemről, mely a külföldi áruval való kereskedő és szövetségesei, másrészt a honi termelők és ezek hivei között mindig a leghevesebb volt. Ezen kétféle érdekcsoportból mint két hatalmas, eredeti erőforrásból áll elő a nemzetgazdaság két ellentétes vámpolitikai iránya: a szabadkereskedelem és a protectionismus. A kereskedő és a közvetítő mindenkor »free trader«, a belföldi termelő és iparos mindenkor a védővamos irány követelője.

A XIX. század elején a nemzetgazdasági tudomány néhány kiváló művelőjének, elsősorban Malthus-nak népességi tanával kapcsolatban felmerült a kérdés, hogyan lehetne a túlnépességet megakadályozni, minthogy a népesség fejlődésében kétségtelen az az irányzat, hogy az élelmiszerek szintje fölé emelkedjék. A jelen század elején az elmélet és gyakorlat embereinek érdeklődését már nem maga a népességi tan, hanem az foglalkoztatja, mi módon történhetik a népesség eloszlása földünkön a legmegfelelőbbben, miként lehet a természetadta erőket a legjobban kifejteni és felhasználni s miként lehet az embert oly munkához juttatni, hogy az élet által támasztott szükségletek minél teljesebben legyenek kielégíthetők? Ezt a legnagyobb emberi célt szolgálja a helyesen alkalmazott protectionismus, midőn értékben emeli az emberi munkát, midőn munkaalkalmat nyújt magas bérek mellett, midőn belterjes megmunkálás alá veszi a földet, feltárja a bányákat, gyárakat épít, kiterjeszti a közlekedést. Hogy a helyesen alkalmazott vámvédelem mily eredményeket érhet el, arra nézve Amerika nyújtja a legfényesebb példát; az Unió ipari fejlődése és gazdasági prosperitása az 1861-1892-ig terjedő három évtized alatt páratlanul áll a világtörténelemben.

A XIX. század első felében az Unió ipara egyelőre még csak a hazai szükséglet kielégítésére törekedett, mert az akkoriban felemelkedő amerikai ipar nem termelt oly mértékben, hogy a külföld piacainak megszerzése végett nagyobb jelentőségű kereskedelmi szerződésekre lett volna szüksége a kivitel érdekében. Éppen ezért ez időben az Egyesült-Államok részéről kötött egyezmények általában csak inkább a nemzetközi jog, mint a kereskedelempolitika szempontjából figyelemreméltók. Az amerikaiak nagy nemzeti önérzete, mely őket az angol uralom leküzdése óta eltöltötte, nyilatkozik meg e korban még kereskedelmi politikájukban is, amennyiben aggodalmasan igyekeznek megőrizni e téren is a teljes függetlenség tudatát. Ez a körülmény magyarázza meg akkori kereskedelmi politikájuk főelvét, a tarifátételek megkötésétől való tartózkodásukat. A régi amerikai vámszerződések nem tartalmaznak külön intézkedéseket az egyes tarifátételekre, hanem egyszerűen a legnagyobb kedvezmény elvét állítják

fel olyképpen, hogy a harmadik államoknak ellenengedményért adott előnyöket, hasonmértékű engedményekért a szerződő államra is hajlandók lesznek kiterjeszteni. A legnagyobb kedvezmény ilyen értelmezése természetesen jóval szűkebb tartalmú, mint a hatvanas években. Európában megállapodott legnagyobb kedvezményi záradék, melynek elve az, hogy minden, valamely harmadik államnak nyújtott engedményben ingyen, ellenszolgáltatás megkövetelése nélkül részesítik egymást a szerződő felek. Az amerikaiak tehát, mint elsőrangú üzletemberek, vámpolitikájukból is kizárták az ajándékozás fogalmát, mert minden vámpolitikai engedményért a szerződő államtól is megfelelő értékű előnyt követeltek. Az unió részéről felállított ezen u. n. reciprocitási elv (reciprocity principle) azonban nem gördít akadályt szerződéses vámegegyezmény megkötése elé, mert csak azt akadályozza meg, hogy valamely ország behozatali árúit az Egyesült-Államokban ellenszolgáltatás nélkül kedvezményhez juthassanak.¹⁾ Másrészt az amerikaiaknak sikerült ily módon kiküszöbölni az európai államok kedvezményi záradékának legkényesebb részét, melynek fennállása mellett gyakran bizonyos engedmény a szerződő államnak csupán azért nem adható meg, nehogy a kedvezményi záradék révén ez engedményhez ingyenesen oly harmadik állam is hozzájusson, mely az illető árú előállításában veszedelmes vetélytárs. Azonban az Unió vezető emberei még ennyivel sem érték be, hanem a »reciprocity principle« továbbfejlesztésével sikerült azt is elérniök, hogy a belföld érdekében autonóm úton tett vám leszállításokért is külön engedményeket kaphattak a külföldtől. A nyolcvanas években az Unió pénzügyi helyzete olyannyira javult, hogy a Alax-Kinley bill a cukorra, kávéra, teára és nyersbőrökre vetett vámokat megszüntette. E vámok eltörlése azonban, mely autonóm úton, a belföldi fogyasztók érdekében történt, csak oly államokkal szemben lépett életbe, melyek a nevezett árúk vámmentes behozatalát hajlandók voltak megfelelő ellenengedményekkel megváltani. És valóban a délamerikai, ázsiai államok, sőt Europa államai is siettek az Unió követelésének eleget tenni, mert féltek attól, hogy ellenkező esetben elvesztik

¹⁾ 1. President Harrison's message to Congress in December 1912.

az amerikai piacot. A Mac-Kinley bill reciprocitás! záradékának¹⁾ tehát meg volt a fogatja, mert a dél- és közép-amerikai államok a gabonára, hüvelyesekre, húsfélékre, kőszénre, főképp pedig vasipari gyártmányokra és gépekre nézve nyújtottak vámmentességet, vagy jelentékeny vámleszállítást. Az európai államok közül némelyek, mint a monarchia és Németország a legnagyobb kedvezményt, mások, mint Franciaország a minimális tarifa alkalmazását biztosították az amerikai kivitel számára.

Nagyjelentőségű vívmánya volt ez a republikánus pártnak, ha meggondoljuk, hogy a megkötött szerződésekben Amerikának sikerült úgyszólván minden fontosabb kiviteli cikke számára a külföldi piacot lényegesen kiterjeszteni; a demokraták azonban siettek a reciprocity clause-zal ügyesen kicsikart engedményeket minél jobban lerántani, hogy mily kevés joggal, azt az alább következő adatokkal fogjuk bizonyítani, melyek számot adnak a túlnyomórészt a Mac-Kinley billi folyamányaként jelentkező óriási méretű gazdasági prosperitásról.²⁾

Az *American Economist* jelenti, hogy 1890-től 1892-ig az Unió területén 345 új gyári üzem indult meg, 108 pedig ténylegesen kiterjesztette működését; e vállalkozásokba fektetett tőke a szóbanlevő két év alatt meghaladta a 40 millió 449 ezer dollárt. SHEPPERSON, a New-York Exchange igazgatója szerint az Egyesült-Államokban az 1892. évi új campagne elején a textilszakma több mint 15 millió orsót foglalkoztatott, ami az előző évhez képest 660 ezernyi orsóval többet jelent. Az amerikai pamutfonók 1891-ben 2 millió 400 ezer bál pamutot, a következő évben pedig 2 millió 600 ezer bál dolgoztak fel. A megelőző 12 év alatt az európai pamutfogyasztás 92%, míg az amerikai szükséglet 150%-kal emelkedett. PECK new-yorki iparfelügyelőjelenti, hogy az 1891-ben általa megvizsgált közel hatezer ipari üzemben, mely 67 külön-

¹⁾ E záradék (reciprocity clause) felhatalmazta az Unió elnökét, hogy a cukorra, teára, kávéra és bőrökre engedélyezett vámmentességet bizonyos határidő letelte után felfüggeszse oly államokkal szemben, melyek amerikai árukat az amerikai vélemény szerint méltánytalanul magas vámokkal sújtják.

²⁾ 1. Az Egyesült-Államok vámpolitikája és a reciprocitás. Közgazdasági Szemle 1902. XXVI. évfolyam.

böző iparágra terjedt ki, az előállított árúk értéke az előző évhez képest 31,315.131 dollárral, a kifizetett munkabérek összege pedig 6,377.925 dollárral emelkedett. A massachusetts-i iparfelügyelő kerületében a gyári alkalmazottak számának 7.346 egyénnel történt emelkedésről ad számot, aminek folytán a kifizetett munkabérek összege az előző évvel szemben tetemesen meghaladta a három millió dollárt; az iparvállalatokba újonnan befektetett tőke pedig 9,932.490 dollár volt.

Az amerikai nyersvastermelés az 1891/92. időszakban több mint az előzőben és sokkal nagyobb mint az addigi termelési campagne-ok bármelyikében. De lássuk e néhány jellemző termelési adat mellett a kivitel alakulását is. A külkereskedelmi forgalom emelkedésére 1892-ben az előző tíz év átlagához viszonyítva kerek 30% volt és 128 millió dollárral haladta túl az előző év forgalmát. Ez annál nagyobb jelentőségű, mert az emelkedést nemcsak hogy teljes inertekekben az óriási lendületet vett kivitel idézte elő, hanem ezen felül a behozatal értéke 17.5 millió dollárral esett vissza. A kivitel értéke 1892-ben érte el 1.030,278.148 dollárral az addigi legnagyobb magasságot; közel 146 millióval haladta meg az előző év kivitelét és 34.65%-kal multa felül az 1891. évet megelőző tíz év átlagos kiviteli értékét. De az óriási mértékben előretörő általános gazdasági fellendülésnek más beszédes jelei is vannak; így pl. a takarékpénztárak betétállománya, melynek kilencztizedrészét munkások megtakarított fillérei szolgáltatják, 1891-ben egyszerre 98,235.243 dollárral emelkedett, – midőn pedig az előző három évtized alatt a takarékbetétek értékemelkedése nem tett többet 74 milliárdnál. Az 1892. év első kilencz hónapjában a bankok clearing-forgalma több mint négy milliárd dollárral volt több, mint az előző év megfelelő időszakában.

Az itt felsorolt adatok eléggé bizonyítják azt a roppant gazdasági fellendülést, mely a kilenczvenes évek első két esztendejében az Egyesült-Államokban végbement. Mindazonáltal a demokrata párt egy pillanatig sem szűnt meg a republikánusok programját ócsárolni. A demokrata párt felléptetett elnökjelöltje, a mérsékeltebb Cleveland, ki már 1884-ben viselte az elnöki méltóságot, sem tudta megakadályozni, hogy pártja oly határozati javaslatot nyújtson be az alsóházba,

mely a republikánus vámpolitikai programot a gazdagok által a szegény néposztályok egyenes megkárosítására elkövetett csalásnak és rablásnak (fraud and robbery), a Mac-Kinley-bill-t pedig az osztályuralom leggyalázatosabb alkoltásának (the culminating atrocity of class-legislation) minősítette.³⁾ Pedig a védővamos irány s különösen a Mac-Kinley-bill hatása alatt az állam pénzügyei annyira javultak, hogy pl. a jövedelmi adó contingensét 40 millió dollárral lehetett alábbszállítani; a pénzügyi kormány éveken keresztül az államadóssági terhekből havonként csaknem hét millió dollárt törlesztett. A Mac-Kinley-bill utolsó éveiben a rendes bevételek feleslege a rendes kiadások felett meghaladta a kilencz millió dollárt. Mégis a demokraták mindent elkövettek a bili megsemmisítésére s propagandájuk, különösen nagykereskedői körökben, talált élénk visszhangra oly mértékben, hogy két newyorki és egy chicagói cég, bár kísérletük eredménytelen maradt, egyenesen a Mac-Kinley-bill alkotmányszerűségét támadta meg.

A demokrata párt a nyolczvanas évek óta kitűnő szövetésesre is akadt: a londoni Cobden Clubre, mely azon célból alapítottatott 1866-ban, hogy a szabadkereskedelem eszméit minél szélesebb körben terjessze a külföldön. Ez az intézet titkárát már 1879-ben New-Yorkba és Chicagóba küldte, aki a szabadkereskedelmi eszmék terjesztése céljából e két városban valóságos ügynökséget állított fel. E jól szervezett ügynökségek csakhamar elárasztották az Unió területét a »free trader« eszméket magasztaló röpiratokkal, sőt néhány év szorgos munkájával sikerült a demokrata párt számos befolyásos emberét is az ügynek megnyerni, melynek titkos célja nem volt más, mint az amerikai piacot megnyitni az angol; árúk számára.¹⁾

¹⁾ L. bővebben CÜRTISS: The industrial development of Nations., New-York, 1912. vol. III. p. 263.

²⁾ A londoni Times 1880 jul. 12-én a Cobden Club üléséről irt tudósításban az egyesületnek az Unióban követendő politikáját félreismerhetetlenül körvonalozza: ... how free trade will come some day to the United States must be left to the Cobden Club ... We intend to break down the protecting system in that county that done our victory is complete and final.

A Cobden Club a demokrata pártban kész szövetségesre talált; ugyanis a párt vezetői éppen a nyolczvanas évek elején új programot igyekeztek kidolgozni, minthogy 1856 óta az elnökválasztásoknál mindig vereséget szenvedtek. A tarifarevizió beállítása, melynek elérésére a Cobden Club exponensei minden erejüket megfeszítették, a pártpolitikai szempontot véve, jobbkor nem is jöhetett volna. A vámpolitikai program megvitatása 1860 óta csak ritkán foglalkoztatta hosszabb ideig a pártokat. A közvélemény érdeklődését a polgárháború után előtérbe nyomuló kérdések teljes mértékben lekötötték, másrészt az államháztartás óriási kiadásai egyre nagyobb bevételeket tettek szükségessé; ennek következtében még azok is, kik a vámleszállítás hívei voltak, pénzügyi tekintetből fejet hajtottak. A nyolczvanas években azután a helyzet alaposan megváltozott. Az állam pénzügyeinek kedvezőre fordulásával a »free trader«-ek most már szabadon fordulhattak a fennálló vámpolitikai rendszer ellen, anélkül, hogy őket az állam pénzügyi egyensúlyának megingatásával lehetett volna vádolni.

A nagystílú propagandával szemben a republikánus párt nem tudott s részben nem is igyekezett eléggé védekezni, így lett 1892 novemberében a demokrata jelölt, Grover Cleveland, másodízben az Unió elnöke. Az új elnök még első megválasztása alkalmával, 1887-ben, a congressushoz intézett üzenetében sietett kifejezni azon törekvését, hogy a szegényebb néposztály megélhetését minél olcsóbbá akarja tenni, s nem fogja engedni, hogy a fogyasztó a helytelen vámpolitika következtében hozzájáruljon az amerikai munkabér emeléséhez, mert ez az oka annak, hogy az Unió csak sokkal magasabb termelési költség mellett termelhet, mint Európa.¹⁾

E megvesztegetően hangzó program mögül kivilágított a Cobden Club sikeres munkája s Anglia sajtója kitörő örömmel fogadta az Egyesült-Államok elnökének ünnepélyes kijelentését; viszont az amerikai demokrata érzelmű lapok kettőzött erővel folytatták a harcot a Mac Kinley bili ellen. Maguk a párt vezető férfiai és kiadó tagjai egyre radikálisabb szellemben nyilatkoztak a jövő vámpolitikai programjáról.

¹⁾ President's message to Congress in 1887.

Cleveland másodszeri megválasztásával a demokrata párt elérkezettnek látta az időt a cselekvésre. Minden eszközzel igyekeztek a közvéleményt meggyőzni, hogy az a gazdasági fellendülés, mely az elmúlt három évtized alatt csak egyre szélesebben bontakozott ki, nem a védővamos politika eredménye volt, hanem daczára annak, létrejött az ország természeti gazdagságai s népének óriási munkaenergiája következményeképp. Az izgatás a tarifarevisio érdekében egyre elkeseredettebbé vált. Mellőzzük itt a propaganda eszközeit, az Ígéreték felsorolását, melyek a népet rövid időre a demokraták karjaiba hajtották. A fenyegető veszedelemmel szemben azonban a hazai iparosok és gyárosok is védelemre gondoltak. Az egyetlen hatékony védelmi eszköz pedig nem lehetett más, mint a munkabérek tetemes leszállítása és a termelés megszorítása.

Hiszen ha az eddigi méretekben, az eddig fizetett munkabérekkel folyt volna tovább a termelés, a jóval alacsonyabb költséggel előállított európai árúk versenye a biztos csődöt jelentette volna. Hogy tehát az általános vámleszállítással a munkabérek nagymértékű csökkenése szét választhatatlanul összefügg, csakhamar a »free trade« hívei is szomorúan tapasztalták; már ekkor nem kisebb tényező ismeri ezt el, mint a szabadkereskedelmi politika egyik vezető orgánuma, a *New-York Commercial Bulletin*,¹⁾ pedig még akkor sejteni sem lehetett az elkövetkezendő gazdasági válság nagyságát.

A pánikszerű válság pedig már hamarabb következett, mint maga a tarifarevisio; félreismerhetetlen jelei már 1893. júliusában mutatkoztak, teljes erejével azonban csak a következő év elején tört ki s szakadatlanul tartott a demokrata párt uralmának megszűnéséig. A gazdasági válság pedig minden kétséget kizárólag az új tarifapolitika következménye volt, amely egyébként már életbelépése előtt előrevetette árnyékát. A tőke hirtelen visszavonult; nemcsak az új alapítások és befektetések szűntek meg egy csapásra, de a pénz a termelő üzemekből is, amennyire lehetséges volt, elvonatott. A belföldi értékpapírok milliókra menő összegekben kezdték meg egyre

¹⁾ »... labor may be expected to yield its quota« és különösen . . . »those who have taught workmen that a reduction of the tariff does not mean a relative reduction of wages have adulterated a great reform with a very paradoxical doctrine«. (*New-York Commercial Bulletin*, 1892 nov. 17.).

fokozottabb visszaözlésüket a külföldi hitelezőktől; a kincstár aranykészlete állandóan csökkent s a bankjegy contingens túllépése rohamosan haladt előre. Pedig az Unió békéjét sem a háború réme nem zavarta meg, rossz terméstről sem lehetett panaszkodni, új aranymezőket sem fedeztek fel, a válság mégis teljes erővel indul meg, s ezt maga Cleveland sem hallgathatja el.¹⁾

Ily áldatlan viszonyok között sokan azt remélték, hogy legalább a demokrata párt mérsékeltebb elemei visszarettennek munkájuk eddigi következményeitől, s talán még sikerül megállítani a megindult lavinát. Azonban mindhiába volt az érdekelt körök, gyárosok, iparosok, munkások és üzletemberek könyörgése, emlékiratai, a demokrata párt titkos ülésein elkészült a vámrevisiós törvénytervezet, mely azután WILSON elnöklése mellett rövid congressusi vita után hamarosan megszavaztatott. A Wilson bill rendezése szerint vámmentes behozatalra (on the free list) került a vasércz, kőszén, gyapjú, néhány pamutárú és fonalak, a legtöbb mezőgazdasági termék. A *free list* mellett nagyfokú vámleszállítás mondatott ki az összes ipari termelési ágakban, melyekben Európa elsőrendű versenytárs volt.

A Wilson bill-t mindenki egyforma elkeseredéssel fogadta. A demokraták nagy része még mindig nem találta elég radikálisnak, viszont a republikánus párt s vele az ipari érdekeltség mindent elkövetett, hogy törvénynyé válását megakadályozza; a republikánusok a senatusban egyébként is nagyobb számban foglaltak helyet, mint a képviselőházban s így sikerült kieroszakolni, hogy a javaslatot ismételten átdolgozzák; ez azonban végeredményben oda vezetett, hogy az eredetileg következetes javaslatból, minden elvet nélkülöző férczmunka lett. Végül is oly alakban emelkedett törvényerőre, mely egyik párt kívánságainak sem felelt meg, így az elnök által kezdeményezett tarifamódosítás azzal végződött, hogy maga az elnök megtagadta az általa megindított törvény szentesítését s az elnöki vetoja ellenére lépett életbe.

¹⁾ . . . With plenteous crops with abundant promise of remunerative production and manufacture suddenly financial fear and distrust have sprung up on every side and loss and failure have involved every branch of business. (From President Cleveland's annual message to Congress 1893).

A köztudatban Wilson-Gorman néven ismert új törvény intézkedéseinek részletes feltárására nem terjeszkedhetünk ki, csak röviden megemlítjük, hogy a gyapjú vámmentes behozatala továbbra is fennmaradt, s a legtöbb ipari termeivény vámja 25-75%-kal mérsékeltetett, ellenben vámemelés általában csak a jelentéktelenebb árúknál vétetett fel. Nagyobb jelentőségű a cukorra vetett 40%-os értékvám, melylyel első sorban igyekeztek a vámbevételek erősen megingatott egyensúlyát helyreállítani. Már itt utalnunk kell arra, hogy bár a cukortermelési jutalmakat is megszüntették s a kiviteli jutalmat élvező külföldről érkező cukrot külön magas vámpótlékkal sújtották, az új tarifa mindjárt fennállásának első évében kerek 60 millió dollár deficitet hozott. A tarifamódosításról egyébként a kormány a következő hivatalos jelentést adta ki:

vámköteles árúk közül vámmentes lett 92 tétel,	
50-75%-os vámmérséklés történt	119 tételnél,
25-50%-os » »	368 »
25%-os vagy ennél kevesebb vámmérséklés történt	250 »
végül a vám emelkedett	53 »

Az új törvény négy teljes évig maradt érvényben a Dingley bill megalkotásáig, mely 1897. évi július hó 27-én lépett életbe. Az az általános gazdasági depressio, mely már a szabadkereskedelmi irány életrekeltését ígérő Cleveland programmal kezdetét vette, az újjá alakított Wilson-törvény nyomán csakhamar még nagyobb mértéket öltött; e valószínűséggel állandósult válságoknak csak a védővamos irány helyreállítása vetett véget. Hogy e nézetünk miatt ne illethesen senki az egyoldalú protectionismus vádjával, az alábbiakban kénytelenek leszünk a Wilson-Gorman bill gazdasági kihatását a statisztika számaival kissé részletesebben megvilágítani, annál is inkább, mert fejtegetéseinek során ki fog tűnni, hogy az igazi nagy nézőpontokat nélkülöző vámleszállítási törekvés a védővamosokkal hatalmasra növelt amerikai iparban s ezzel kapcsolatosan az egész structurában mily óriási pusztításokat vitt véghez. Egyébként is szükségesnek tartjuk, hogy ezen, az Unió gazdasági fejlődésére nézve oly siralmas négy évnél hosszasan időzzünk, mert az így nyert tanulságok

nagyobb óvatosságra fognak inteni a szintén tetemes vámszállításokra irányuló 1913. évi Underwood bill megítélésénél.

Az a körülmény, hogy WILSON a mezőgazdasági népességű West Virginia képviselője volt, magyarázza részben, hogy nem volt s nem is akart kellően tájékozva lenni azon viszonyok felől, melyeken az Unió keleti államainak óriási gyár-
ipari szervezete sarkallott. Csakis így mondhatta azt, hogy az általa kidolgozott törvénytervezet nem fog az amerikai iparnak árthatni. A tények azonban ezen kijelentésére váratlanul hamar ráczáfoltak. A nagyiparosok és üzletemberek minden-
esetre elsőnek megérik a közeledő gazdasági válságot. Amidőn kétségtelenné vált, hogy a WILSON-javaslat rövid idő alatt törvényerőre fog emelkedni, ezek az érdekelt körök azonnal számoltak a helyzettel. Az idegen olcsó árú beözönlésével meg fog kezdődni a verseny életre-halálra a drágán termelő külföldi árú között. Hogy az amerikai termelő a küzdelemben valahogyan megállhassa a helyét, feltétlenül le kell szállítani a termelési költségeket. A nyersanyagokra és ipari segédanyagokra adott vámkedvezmény hatása ez irányban teljesen elégtelen. Nincs más hátra tehát, mint termelési költségeknek egyik leghatalmasabb tényezőjét reducálni, a munkabéreket leszállítani. Ezenfelül a termelést is erősen korlátozni kell, mert a munkabérek leszállításával egyszerre tetemesen hanyatlak a fogyasztók nagy tömegének vételképessége. Talán a pánikszerű félelem nem volt minden tekintetben indokolt; tény azonban, hogy szinte máról holnapra százezrek lettek munkanélkülivé s az elbocsátott ipari és kereskedelmi alkalmazottak száma egyre nagyobb arányokban emelkedett. Az általános gazdasági depressio félre nem ismerhető jeleit legelőször a nagy pénzüzetek mutatták.

A takarékbetéteket a betevők oly mértékben követelték vissza, hogy a bankok rövid idő múlva vagy egészen megtagadták a visszafizetést, vagy a betéteknek csak bizonyos hányadát fizették ki. Csupán New-York államban kerek 34 millió dollár értékű betét vétetett vissza az 1893. év folyamán, az év közepéig pedig több mint 300 pénzüzet került csődbe vagy függesztette fel bizonyos időre vállalt kötelezettségeinek teljesítését. Az 1903. év októberében megtartott ipari

összeírás szerint az elmúlt 12 hónap alatt a munkaalkalmak (2%-kal, a munkabérek 69%-kal, az üzleti vállalkozás pedig körülbelül 50%-kal csökkent. Nem volt az ipari és kereskedelmi foglalkozásoknak oly ága, melyre a válság ki ne terjedt volna. Rövid egy év leforgása alatt a csődök száma 50%-kal emelkedett s az ezzel kapcsolatban ki nem egyenlített hitelezői követelések 348 millió dollárra emelkedtek. Még a vasúti üzem is oly súlyos veszteségeket szenvedett, hogy az Interstate Commerce Commission jelentése szerint az 1893-ban elbocsátott vasúti munkások és alkalmazottak száma meghaladta a 100.000 főt.¹⁾

Hogy a WILSON-GORMAN bill romboló hatását egészen világosan lássuk, néhány specifikus példára kell részletesen rámutatnunk. A gyáripár egyik legfontosabb termelési ága az egész amerikai gazdasági szervezetnek. Az Unió gyapjubehozatala az 1894. évet megelőző három év átlagában mintegy 140 millió fontra rúgott. A nevezett évben, mely a gyapjú vámmentes behozatalát kimondó WILSON GORMAN billt megelőzte, az import egyszerre 55 millió fontra esett vissza a gyapjívám eltörlésére való tekintettel. A következő három év alatt a behozott gyapjú mennyisége évi átlagban mintegy 260 millió fontra szökkent, ami nemcsak az amerikai termék visszaszorítását, hanem egyszersmind 40% áresést is maga után vont. E körülmény természetesen nem maradhatott hatás nélkül a juhállományra és annak értékére sem. A MAC KINLEY bili védőszármái alatt a juhok száma 47,274.000 darabra emelkedett s az állatok értéke közel 67 millió dollárt képviselt. Az új törvénynek a szabad gyapjubehozatali rendelkezése 1897-ben már a juhok számát 37 millió darabra apasztotta, értékükben közel 50%-os visszaesést okozott.

A demokratapárt azt hirdette, hogy a gyapjú vámmentes behozatalával a gyapjúszővőipar óriási lendületet fog nyerni. Ez nemcsak hogy nem történt meg, hanem mivel a ruhakelmék vámja 45%-kal szállítottatott le, az idegen, különösen

¹⁾ Jellemzi a viszonyokat a New-York Herald 1893. évi augusztus hó 15-iki száma, a következő felírásokkal: Fifty thousand out of work in Chihago and thousandmore will be laid off. More than half the wage earners in and around Pittsburgh have been laid off. All trades in Philadelphia affected.

angol gyártmányú szövetek oly mértékben özönlöttek be rövid idő alatt, hogy félő volt, miszerint az amerikai gyártmány néhány éven belül teljesen versenyképtelenné válik. Már maga az a körülmény is jellemző, hogy a készárúk csoportjában éppen a gyapjúárúk behozatala mutatja a legnagyobb emelkedést. Tanulságos képet nyújt a kérdésre vonatkozólag az alábbi kis összeállítás, mely a MAC KINLEY bili fennállása alatt a legélénkebb forgalmú 1892. év gyapjúárú behozatalát szembeállítja az 1895. év adataival, midőn már a WILSON-GORMAN bill teljes hatása érvényesült:

Gyapjúárúk	Az első tíz hónap behozatali értéke dollárban	
	1892-ben	1895-ben
Szőnyegek	1,303.718	1,356.307
Ruha	1,200.057	1,296.219
Ruhaszövet	11,803.471	21,807.899
Ruházati cikkek	15,250.431	19,528.051
Kötött árúk	1,273.161	1,988.340
Kendők	273.280	370.264
Fonalak	566.933	1,632.852
Egyéb	1,003.886	1,919.785
Összesen	32,674.937	49,899.717

Az amerikai gyapjúipart ezenkívül nagy mértékben veszélyeztette a gyapjúhulladéokra alkalmazott tetemes vámleszállítás. A MAC KINLEY bill utolsó négy évében az összes behozatal gyapjúhulladékból mindössze 1,352.421 font volt; az új törvény első évében e cikk behozatala egyszerre 17,666.563 fontra szökött fel, ami annál nagyobb jelentőségű, mert a behozott gyapjúhulladékból készült silány szövetek a gazdasági válság ideje alatt sokkal nagyobb keresletnek örvendtek, mint a drága belföldi gyapjúkelmék. De nézzük nagy vonásokban a külkereskedelmi forgalom egyéb alakulásait. A demokráta-párt nagyban hirdette, hogy Cleveland kereskedelmi-politikája tetemes emelkedést fog előidézni az Egyesült-Államok külkereskedelmi forgalmában. Ezen jóslatnak is az ellenkezője következett be. Míg 1892-ben az Unió árukivitelének összege meghaladta az 1 milliárd 30 millió dollárt, addig három évvel később a WILSON-GORMAN bill alatt a külföldre eladott árúk

értéke 825 millió dollárra szállt alá; ugyanezen évben a behozatal értéke kerek 96 millió dollár csökkenést mutat. A külföldön kivitt arany értéke 1895-ben pedig már meghaladta a 30 millió dollárt, a következő évben pedig 78 millió dollárra emelkedett.

Azonban nemcsak az ipar, kereskedelem és közlekedés körébe tartozó foglalkozások szenvedtek e roppant gazdasági depressio nyomásától. A mezőgazdasági népesség jövedelme is tetemesen megcsappant, nemcsak közvetlenül a fogyasztás visszavonulásával, hanem annak következtében is, hogy a mezőgazdasági termékek árai is egyre jobban lemorzsolódtak. A fejenkénti búzafogyasztás 1892-ben még 5.9 bushel, három évvel később már csak 2.4 bushel; hasonlóképpen csökkent a tengeri fogyasztás is több mint 50%-kal. Az áresésre jellemző, hogy míg 1890-ben a búza ára 84 cents, a tengerié 50 cents, a zabé 42 cents volt bushelonként, addig öt évvel később az árak 50, 22 és 19 centsre süllyedtek. Hasonló módon vesztett értékéből az állatállomány is: négy év alatt kerek 828 millió dollárt, úgy, hogy DES MOINES teljesen megbízható adatai szerint az összes mezőgazdasági termékekben ezen idő alatt beállott értékcsökkenés 4,284 millió dollárt ért el. Hatalmas visszaesést látunk a fontpsabb mezőgazdasági termékek kivitelében is. Volt ugyanis e kivitel *Year-Book of the Department of Agriculture* adatai szerint:

Év	Kivitel értéke	Csökkenés 1892-höz képest
	d o l l á r b a n	
1892 . . .	799,328.232	—
1893 . . .	615,382.986	183,945.246
1894 . . .	628,363.038	170,965.194
1895 . . .	553,210.026	246,118.206
1896 . . .	570,899.845	228,428.387

Lássunk még néhány jellemző adatot az Unió pénzügyi állapotára vonatkozólag. Míg a republikánus párt uralma az államadóssági álladékot a nyolczvanas évektől kezdve egyre nagyobb mértékben redukálhatta az államháztartás fölöslegeivel, addig a Cleveland kormány néhány év alatt az államadósság terhét tetemesen növelte. Így 1895 márcziusában az adóssági teher 105 millió dollárral, ugyanez év decemberé-

ben 57 millió dollárral, majd ismét kerek 100 millió dollárral emelkedett. Míg a republikánus kormány az államadósság törlesztésére havonkénti átlagban 57 millió dollárt tudott fordítani, addig a demokrata párt az államadósság terhét havonként átlag 7.5 millió dollárral emelte. Az 1893. pénzügyi év alatt a rendes bevételek 385,819.629 dollárt mutattak. A következő évben a bevételek összege 297,722.019 dollárra süllyedt; a párt négy év kormányzása alatt a rendes bevételek csökkenésének összege kerek 265 millió dollárra rúgott. Ezen adatokból világosan látható, hogy a Wilson-Gorman-bill egyenesen ellenkező eredményre vezetett az állami bevételek tekintetében is, mint ahogyan azt alkotói tervezték. A vámok indokolatlan leszállításával nem következett be a behozatal oly mérvű emelkedése, hogy a vámok szolgáltatta bevételek csak oly összeget is rendelkezésre tudtak volna bocsátani, mint amekkorá volt a vámbevétel a republikánus kormányzás alatt a Mac Kinley bili magas védővámjai mellett. Igen érdekes adatokat nyújt erre vonatkozólag az alábbi táblázat:

Év	Rendes bevétel	Vámbevétel	Rendes bevételi (+) kiesés (-) többlet
d o l l á r b a n			
1892	354,937.784	153,971.073	+ 33.293
1893	385,819.629	203,355.624	+ 59.364
1894	297,722.019	147,111.223	— 11.827
1895	313,390.075	143,421.672	— 26.253
1896	326,976.200	160,021.752	— 25.203
1897	347,721.705	176,554.127	— 18.052

A Wilson-Gorman-bill alkotói tehát roppantul tévedtek, midőn arra számítottak, hogy a behozatali vámok nagyfokú leszállításával a vámbevételt az eddiginél sokkal nagyobb mértékben fogják emelhetni. Az értelmetlen tákolmányynal éppen az ellenkező eredményt érték el. A dolog magyarázata pedig igen egyszerű. A tisztán pénzügyi vámokkal nem lehet oly eredményt elérni, mint amilyen eredményt nyert a védővamos politika okszerű megvalósítása. A tarifa általános leszállítása ideig-óráig talán nagyobb bevételt biztosíthat a kincstárnak, de azután a belföldi ipar védelmének lerontásával oly gazdasági válságnak kell szükségképpen előállania, mely a népes-

ság vásárló erejét lassankint a minimumra szállítja alá, s a fogyasztás hamarosan csak az elsőrendű szükségletek kielégítését fogja szem előtt tartani. Ennek folytán a behozatal egyre nagyobb mértékben fog csökkenni, ezzel kapcsolatosan pedig az állam vámbevétele is egyre inkább súlyedni fog. Ez történt a demokrata pártnak minden okszerűséget nélkülöző tarifarevíziója nyomán. Hogy milyen volt a helyzet a republikánus uralom alatt, arra már eddig részletesen rámutattunk. A helyesen keresztülvitt védővamos politika azzal, hogy a belföld gazdasági erejének és termelőképességének teljes kifejtésére törekszik, oly széleskörű munkaalkalmat s magas munkabéreket biztosít a népességnek, hogy a vásárlóképeség egyre jobban emelkedik, ami pedig természetesen nemcsak a belföldi termelvények, hanem a külföldi cikkeknek is mind élénkebb fogyasztására nyújt eszközt; e második esetben a védővamosok ellenére is a kincstár vámbevétele folyton emelkedik. Bármily nagy veszteségeket szenvedett is közvetlenül az állami pénzügy, a külkereskedelem és a belföldi termelés a Wilson-Gorman-bill életbeléptetésével, mégis a legsúlyosabb felelősség e törvény alkotóit azért terheli, hogy a gazdasági depressio következtében a munkakereslet a minimumra süllyedt s csakhamar megindult a munkabérek rohamos súlyedése is. A gyáripár termelvényeinek értéke 1890-ben 9.370 millióra rúgott; szakkörök véleménye szerint hat évvel később ez érték minden túlzás nélkül 12 milliárdra emelkedhetett volna a republikánus párt kormányzati rendszere mellett. Bár részletes felvétel nem készült, mégis alapos szakköri vélemény szerint a gyáripari termékek értéke 1895-ben alig volt 5 milliárd dollár, vagyis öt év alatt közel felére szállott alá, figyelmen kívül hagyva azon körülményt, hogy az első két év még az emelkedő üzleti conjunctura jegyében folyt le. Minthogy pedig e roppant értékek túlnyomó része a kifizetett munkabérekre esik, némi fogalmat alkothatunk arról, mily mértékben sújtotta a szerencsétlen tarifarevíziós kísérlet a munkájuk után megélni kénytelen tömegeket. Talán szükségtelen több adatot felsorolnunk; az eddigiek is megerősítik azon nézetet, mely szerint a szabadkereskedelmi irány s főleg az Angliából tíz éven keresztül hathatósan támogatott propaganda ígéretei közül egyetlenegy sem valósult meg. Nemcsak hogy

az amerikai farmer mezőgazdasági termékeinek kivitelével nem ért el magasabb árakat, hanem még a belföldi piacon is idegen termékekkel kellett versenyezni. Minthogy az idegen árúk behozatala óriási mértékben megkönnyítettett, a kincstárnak a behozott árúk kiegyenlítésére részben még aranykészletét is fel kellett használnia. A gyapjú vámmentes behozatala s a gyapjúszővetek vámleszállítása az amerikai gyapjúfonóipart a legnagyobb válságba kergette, midőn pedig ugyanezen idő alatt Anglia szövőműhelyei megfeszített erővel dolgoztak, hogy a megnyitott amerikai piacot ők foglalhassák el minél előbb. Az általános gazdasági depressio természetesen a kivitel tetemes csökkenését is maga után vonta.

A Wilson-Gorman-bill-t követő s négy éven keresztül szinte állandósult válság, a bőséges termések ellenére is, megbénított minden termelésre irányuló munkát és üzleti vállalkozást; nem változtathatott ezen sem az Unió természeti kincsekben oly nagy gazdagsága, sem kedvező éghajlata, sem az amerikai nép bámulatos munkaképessége, mindazok a körülmények, melyeknek a szabadkereskedelmi irány harcosai az Egyesült-Államok addigi gazdasági fellendülését egyedül és kizárólag tulajdonították.

A végső következtetésnek tehát annak kell lennie, amire egyébként a Wilson-Gorman-bill hatásának részletes tárgyalásánál már többször rámutattunk, hogy a demokrata-párt tarifaleszállítása az egész amerikai közgazdaságra valósággal destructiv hatással volt. Tiszta közgazdasági axióma az, mely szerint valamely népnek termelnie kell, értékeket előállítania, hogy mint vevő és fogyasztó léphessen fel; keresnie kell, mielőtt költhetne, termelnie kell, mielőtt fogyaszthatna. A termelési berendezés mélyrevágó megbolygatása elkerülhetlenné teszi a válságos idők bekövetkezését. A Wilson-Gorman-bill valójában teljesen felforgatta a gazdasági gépezetet s végeredményben a végzett munka jutalmát, bármily természetű lett legyen is az, a munkabért erősen leszállította. Már pedig, ha valamely ország munkabér-complexuma tetemesen csökkenést szenved, ugyanolyan mértékben száll alá a nép vásárlóképessége, vagyis a fogyasztás. A szerencsétlen Wilson-Gorman-bill az ipari termelés és egyúttal a munka jutalmazása tekintetében sokkal alacsonyabb színvonalat teremtett,

mint amilyen e niveau a republicanus kormányzat idejében volt s ez utóbbi vonatkozásban közel hozta Amerikát éppen az alacsony munkabéreieért az amerikai szemében megvetett Európához.

A fentiekben inductív módon igyekeztünk kimutatni azt, hogy a helytelen alapon felépült amerikai vámleszállítási kísérlet a legszorosabb kapcsolatban volt a munkabérek alakulásával, sőt azokra egyenesen végzetes kihatást gyakorolt. Ez inductív módszerrel s értékes statisztikai adatok támogatásával nyert megállapításunkat annál inkább kell hangsúlyoznunk, mert szembehelyezkedik többek (TAUSSIG, YVES GUYOT) nézetével, kik elméleti okoskodás útján, deductív alapon igyekeznek bizonyítani azt a tételt, hogy munkabérek alakulását a vámtarifamérséklés nem érinti.¹⁾

¹⁾ L. YVES GUYOT: ABC du Libre-Echange, Paris 1913. Ez alkalommal nem hallgathatjuk el, hogy néhány sorban ne reflectáljunk közgazdasági irodalmunk egyik fiatal Sympathikus művelőjének a »Közgazdasági Szemle« 1911. évfolyamának 521. lapján tett megjegyzésére, mely szerint Amerikában a védővamos politika hatásának vizsgálatánál kitűnt, hogy a munkabérek magas védővamosok ellenére sem emelkedtek oly arányban, mint ahogyan a munkások száma emelkedett, sőt hogy leggyengébb volt a munkabérek emelkedése az összes vizsgálat alá vett tényezők közül. Ez a megállapítás téves egyéb tekinteteken kívül elsősorban azért, mert a cikk írója az angol HOBSON adatait veszi bizonyítékul, mely adatok az 1890-1900-as évtizedre vonatkoznak. A fentiekben kimutattuk, hogy e tíz évből négy esztendőn keresztül mily mélyenjáró gazdasági depressio fojtogatta Amerika közgazdasági életét. Azt hisszük, sikerült kimutatnunk azt is, hogy az ez idő alatt szinte állandósult válságok s ezzel kapcsolatban a munkabérek erős hanyatlása is éppen a vámleszállítás egyenes következményei voltak. HOBSON, hogy »kimutassa« free trader« igazát, egyszerűen megelégedett azzal, hogy a nullával végződő két esztendő közé első évtized adatait vette okoskodása alapjául a nélkül, hogy az ez időszak alatt lefolyt s egymással merőben ellentétes két gazdaságpolitikai áramlat mélyreható következményeit figyelemre méltatta volna. Mindenütt inkább, mint az Egyesült-Államokra nézve állapítható meg az a tétel, hogy a magas vámvédelem a munkabérek viszonylagos csökkenésével jár. Az amerikai munkabérek alakulásának hosszas tárgyalására nem térhetünk ki; ez irányban utalunk az egyik legnagyobb amerikai politikus THOMAS B. REED 1894. febr. 1-én tartott képviselőházi beszédére, melylyel a Wilson bill-1 támadta. GEORGE CURTISS, ki az Uniónak legélesebb kritikával dolgozó színpolitikusa, e beszédéről azt mondta, hogy több gazdasági philosophiát, józan gyakorlati érzéket és megdönthetetlen igazságot tartalmaz, mint amit a szabadkereskedelem hívei valaha is összehordtak. (The industrial development of Nations. Volume III. p. 308.)

A republikánus párt harminczhárom éven át vallotta programjával a védővamos politikát oly nagyszerű eredménnyel, melyre a világtörténelemben nincs más példa. Az ellenpártnak 1892-ben sikerült néhány évre uralomra kerülnie, azonban e rövid idő elteltével az új választásokkor csúfos vereség érte. A közvélemény teljes bizalommal fordult újra Mac Kinley államférfíui nagysága felé. Megválasztatása előtt ezerszámra kapta a meghívásokat az Egyesült-Államok minden részéből s a választását megelőző körútján megtörtént, hogy egyetlen nap alatt 300 ezernyi tömeg éljenezte. Bár előre csak nagyvenhat programbeszéd elmondására vállalkozott, egyre új és új lelkes közönség kívánta szavait hallani s így körútját sokszorosan meg kellett hosszabbítania. Ez idő alatt 325 beszédet mondott s utazásának minden egyes napjára átlag két szónoklat esett, melyek mindegyikénél 5-50 ezernyi lelkes tömeg jelent meg. Hosszú körútja alatt Mac Kinley meggyőződött arról, hogy a nép teljes tudatával van a vámpolitikai kérdés fontosságának s hogy a közvélemény ismét a védővamos politika törhetetlen híve. Rövid időre azután, hogy az elnöki széket elfoglalta, benyújtott az ő elvei alapján megszerkesztett új vámtarifa, a Dingley bill; ez nagyjában azonban alapjában véve a régi Mac Kinley bill volt, csekélyebb változtatásokkal, melyeket az egyre újabb követelésekkel fellépő gazdasági fejlődés tett szükségessé. A bili egyik legfontosabb intézkedése az, hogy az Egyesült-Államok megfelelő kedvezmények elnyeréseért hajlandók a Dingley-tarifa tételeit 20%-kal mérsékelni, vagy pedig oly mezőgazdasági termékeket vámentessé tenni, melyek az Egyesült-Államokban nem termeltetnek. A Dingley-bill alapján számos tengerentúli állammal kötött vámszerződést az Egyesült-Államok kormánya. Az európai államok közül a bili intézkedései főleg Portugáliát és Franciaországot érintették. A megkötött kereskedelmi szerződések kétségkívül azt mutatják, hogy az Egyesült-Államok bár engedtek a kilenczvenes évek előtti vámpolitikájuk uralkodó merevségéből,¹⁾ az alaposan megvita-

¹⁾ Protection for what we produce, free admission for what we do not produce reciprocal agreements to gain open markets for us. Reciprocity builds up foreign trade and finds an outlet for our surplus. (Republican National Platform 1896.)

tott engedményekért azonban megfelelő előnyöket nyertek árukivitelük számára. A Dingley-tarifa hatása alatt rövid két év alatt új életre kelt az amerikai gazdasági élet; megszűnt az állandósult s több száz millió dollárnál magasabb államkincstári hiány, a belföldi termelés ismét elfoglalta a hazai piacon régebbi helyét s míg a behozott készgyártmányok értéke két év alatt .329 millió dollárról 260 millió dollárra szállott le, a behozatalra került nyersanyagok értéke 1896-tól 1900-ig 200 millió dollárról 320 millióra emelkedett. A gazdasági élet minden ágában nagyfokú fellendülés váltja fel az előző időszak válságait. A statisztikai hivatalos felvételek különösen érdekes adatokat közölnek a munkanélküliség nagy mértékben való megszűnésére s a munkabérek erős emelkedésére vonatkozólag. Már 1900 július 12-én büszke önérzettel mondhatta Mac Kinley, hogy a republikánus párt beváltotta ígéretét, mert a gazdasági jólét egyre nagyobb körben terjedt, kifelé pedig hatalmasan növekedett az amerikai lobogó tekintélye. Az állami pénzügyek annyira javultak, hogy a négy- és ötszázalékos államkötvényeket kétszázalékos kötvényekkel cserélhették fel, az általános kamatláb csökkent, a munkabér színvonala tetemesen emelkedett, a kölcsönvevő országból kölcsönadó vált. Ily általános fellendülés és teljes közbizalom mellett foglalta el Mac Kmley 1901-ben másodszer is az elnöki széket. A demokrata párt egyik legtöbbit hangoztatott vezéreszméje az volt, hogy a vámrevíziós politika segítségével a külföldön kell piacot teremteni az amerikai termelés számára, mert különben kikerülhetetlen a túltermelés. Hogy ez az aggodalom mily korainak bizonyult, azt láttuk a Wilson Gorman-bill hatásának megvilágításánál. A helyes irányban vezetett amerikai vámpolitika feladata egyelőre még a lehetőleg egészében megszerezni a honi piacot. A belföldi termelés élesztésével, a munkabér emelkedésével, szóval a népesség vásárlóképességének fokozatos növelésével egyúttal a városi és vidéki lakosság helyes eloszlása is mindinkább elérhető. Az amerikai Unió természeti gazdagsága, népének óriási vállalkozó szelleme és munkaenergiája mellett valóra válhat az az eszménykép, hogy a hazai termelés egészben a belföldön fogyasztassék el; a külkereskedelmi forgalom emeltyűje legyen egyrésről azon árúk behozatali forgalma, melyek az Unió területén nem termelhetők (non

competing commodities), a kivitel emelkedését pedig a kedvezőbb természeti viszonyok s az egyre fokozottabb technikával előállított árúk exportja szolgáltatta. És ezen a ponton esik össze a demokrata párt programpontja a republikánus törekvéssel: az amerikai termelésnek piacot biztosítani a külföld országában is. Talán egy amerikai államférfi sem volt inkább áthatva e kérdés jelentőségétől, mint a republikánus párt legnagyobb embere, Mac Kinley. Ő azonban nemcsak jelszavak után indult. Hosszú dicsőséges politikai pályájának leszűrődött meggyőződése volt, hogy a gazdasági előrehaladásnak, civilizációnak alapja, kiindulási pontja, csirája: az emberi munka, hogy minden szellemi és anyagi előrehaladásnak legnagyobb tényezője a munkabér. Ezt a nagy közgazdasági tételt tükrözi vissza minden egyes beszéde, melyet a vámpolitikával kapcsolatban mondott. Az emberi munka méltó megjutalmazását legfőképpen helyesen megvalósított védővamos politikától várta. Önzetlenül dolgozott a közérdekért; tiszta puritán élete az amerikai nép lelkesedését, bizalmát és szeretetét nyerte meg számára oly mértékben, mint az egyik elődjének sem jutott osztályrészül. Bár nem tartozott a demokrata párthoz, egész lényét a legtisztább demokratikus eszmék hatották át.

A külföldi piac megszerzésének kérdése nem kevésbé foglalkoztatta, mint a democratapárt bármelyik tagját. Éles elmével meglátta azt a veszedelmet, melyet a szabad kereskedelmi politika megvalósítása magában rejtegetett. Mert mire vezetett a vámleszállítás? A hazai termelés és a munkabér csökkenésére, a belföldi piacnak idegenekkel való megosztására, csak azért, hogy esetleg az amerikai árú kétes értékű előnyökhöz jusson a külföld piacain. Azonban ott is mindenütt félelmes versenytárs az angol, a német és a francia, kivel meg kell küzdeni a világkereskedelemnek csak valamennyire is értékes területein. És vajjon ez idegen nemzetekkel meg lehetne-e küzdeni, ha termelési technikájuk oly rejlett volna minden tekintetben, mint az amerikai, viszont az általuk fizetett munkabér félannyi. Ha a vámleszállítással megszűnnék a külföldi és a hazai termelés költségei között fennálló különbség, akkor a belföldi termelési költségek leszállítása volna szükséges a külföld versenyével szemben. Ezzel

azonban a termelési költségek egyik leghatalmasabb compone-
nense, a munkabér leszállítása következnek be, pedig éppen
a munkabér szintjének fentartására és emelésére alapítja az
amerikai gyakorlati gazdaságtan az egyetemes fejlődés lehető-
ségét. Hiszen éppen a magas munkabér teszi a legnagyobb
fogyasztóvá, a legjobb piaczczá az Egyesült-Államokat, ezért
igyekeznek oda bejutni a külföld hatalmas termelői. A leg-
helytelenebb felfogás azt hinni, hogy a világpiac megszerzé-
sére az első lépés a saját piac feladása. Az amerikai gazda-
sági expansiónak éppen az az eszménye, hogy a belföldi ter-
melés oly fokra emeltessék, melynek reális értéke előtt önként
meghajolni kényszerül a külföld. Ez eszme pedig kétségkívül
megvalósítható, hiszen Amerika saját határain belül egye-
síti a legnagyobb természeti gazdagságot, a legkülönfélébb
nyers anyagokat, az óriási munkaenergiáját és üzleti képes-
séget magában rejtő népeiséget, a technika legcsodálatosabb
vívmányait, a magas munkabérekkel a legnagyobb és leg-
gazdagabb fogyasztóközönséget, s mindezekkel együtt a munka-
bér további emelésének lehetőségét. E tényezők oly belátha-
tatlan gazdasági fejlődés zálogai, melyek a világpiac felé
törtető expansio sikerét vaskövetkezetességgel biztosítják. A
gazdasági fejlettség magas fokán álló, egy bizonyos termelési
területen belül éppen a magas munkabérek biztosítják a leg-
szélesebb körű s legintensívebb fogyasztást. Az a végzetes
doctrina, hogy az alacsony munkabérek a termelő jövedelmét
emelik, csak azok szeme előtt lebeghet, kik a külföld szá-
mára termelnek s a külföldön csak alacsony munkabérekkel
állhatják meg a versenyt.

Az amerikai termelés számára a belföldi fogyasztás biz-
tosítása után sem következhetik még közvetlenül a világpiac
megszerzése. Közelfekvőbb feladat s az amerikai gazdasági
élet fejlődésére roppant jelentőségű a délamerikai köztársasá-
gok vevőközönségének megnyerése az amerikai termeivények
számára. Délamerika egy ideig készgyártmányszükségletét
elsősorban Európából fedezte, míg nyersterményeit és ipari
segédanyagait szintén az óvilágban helyezte el. MAC KINLKY
volt az első, ki a gazdasági expansio irányát öntudatosan
Délamerika felé fordította, s a két roppant nagy gazdasági terü-
letet az élénk kereskedelmi összeköttetéssel akarta közel hozni

egymáshoz. Említettük a DINGLEY bili ezirányú intézkedéseit, melyekben azonban világosan kidomborodik mindenkor a vezető eszme: engedményeket csakis oly külföldi termékek behozatalánál szabad tenni, melyekre szükség van, de belső földön nem termelhetők, s behozataluk s felhasználásuk a hazai termelés kiterjesztését segíti elő.¹⁾

A legnagyobb amerikai államférfi, MAC KINLEY halála után ROOSEVELT vállalkozott arra, hogy nagynevű elődje eszméit további diadalra vigye. Vele szemben kezdi a demokratapárt először erélyesebben hangoztatni a trustök és monopóliumok elhatalmasodását, mint a túlzott védővamos politika következményét. Mindazonáltal ROOSEVELT három évi elnöksége alatt a szigorúan védővamos politika teljesen érvényesült, s az elnök több ízben tanúságot tett amellett, hogy a republikánus párt ez irányban elfoglalt programjának törhetetlen hive. Több ízben kifejtette, hogy a trust-kérdés megoldása úgyszólván független a vámtarifa revisiójától. Elsősorban bizonyos trustöket és kartelleket a tarifa megváltoztatása egyáltalában nem érint; másrészt a többiek mellett versenytársként kisebb amerikai termelő-egyedek állanak, kiknek érdekei a tarifa-kérdés szempontjából azonosak hatalmas üzleti ellenfeleik érdekeivel.

Ebből következik, hogy minden olyan tarifális intézkedés, mely a trustök ellen irányul, elsősorban s nagyobb mértékben a gyengébb önálló termelő egyedeket sújtaná, végeredményben pedig a munkások bérének csökkenésére vezetne, akár trustök, akár egyéb részvénytársaságok vagy egyéni vállalatok szolgálatában álljanak is. A tarifarevisio egyébként nem jelentene egyebet, mint hogy a trustök megszabadulnának a gyengébb *belföldi* versenytől s egyedül a külföldi versenyével kerülnének szembe. E változás kétségkívül a hazai termelési költségek leszállítására való törekvést vonná maga után, ami ismét elsősorban s legnagyobb mértékben a munka-

¹⁾ ... in making of commercial treaties the end in view always to be the opening of new markets for the products of our country by granting concessions to the products of other lands that we need and cannot produce ourselves and wick do not involve any loss of labour to our own people, but tend to increase their employment. (President MC KINLEY'S message to Congress, March. 4, 1897.)

bérek csökkenésében nyilvánulna meg. Kétségtelen, hogy e változás a trustök egy részének pozitív nyereséget jelentene. Másrészt azonban általában a tarifaleszállítás egyenlően sújtaná a trustöket s a belföldi termelést egyaránt s a védővám által nyújtott előnyök csak úgy volnának a trustöktől megvonhatók, ha azok az önálló termelőktől is megvonatnának. A vámvédelem megszüntetésével könnyen megtörténhetnék, hogy az angol, német és francia trustök kerítenék hatalmukba az amerikai piacot. Ezzel szemben a védővamos politika vezéreszméje a belföldi termelési erők felhasználása és fejlesztése, a nemzeti munkaerő foglalkoztatása és méltó jutalmazása. A védővamos rendszer kényszeríti az amerikai pénzembert, hogy tőkét amerikai vállalatokba fektesse, gyárait az Unió területén építse, melyben belföldi nyersanyag kerül feldolgozásra amerikai munkáskezek által. Ellenben, ha az amerikai üzletember Kínában, Japánban vagy akár Európában olcsó munkabérek mellett akarja tőkét gyümölcsöztetni, kizáratik az amerikai piacról s megakadályoztatik abban, hogy a rosszul fizetett terméivényeivel áraszsza el az Uniót s az ottani munkabérek szintjét a silány európai bérek szintjére nyomja le. E gazdasági politika következetes kiépítése eredményezte, hogy az óvilág tőkéseinek figyelme is az Unió felé fordult s hogy ma az Egyesült-Államok a világ legnagyobb iparos és kereskedő nemzete.

A védővámok feladata azonban nemcsak az, hogy az idegen árút kívül tartsák az ország határain, hanem, hogy egyúttal a belföldön tartassék meg a termelő tőke. A tőke vándorlásának törvénye abban áll, hogy a tőke mindig ott keres alkalmazást, hol a legnagyobb nyereséggel termelhet, más szóval, ahol az előállítási költség és a piaci ár közötti különbség a legnagyobb. A termelési költségek egyik legfontosabb tényezője a munkabér; az Egyesült-Államokban fizetett munkabér úgy aránylik az angol munkás béréhez, mint 100 az 50-hez; ezzel szemben a német munkabér 35, a francia 25, a kelet munkabére pedig 10. Mármost ha figyelembe vesszük, hogy a szállítási költség gyakran nagyobb ugyanazon súly után New-Yorktól Chicagoig, mint amekkora a hajóköltég akár a legmesszebb eső keleti országokból,

akkor kétségkívül megállapítható, hogy az amerikai védővámok eltörlésével s a jelenlegi magas munkabérek fenn tartásával az angol tőkés 100%-os, a német 300%-os, a francia 400%-os, végül a kelet munkabéréivel 1000%-os haszonra tenne szert, ha az amerikai piacon, az amerikai termelés költségei által meghatározott áron értékesíthetné gyártmányait. Ez esetben a tőke vándorlásának törvénye szerint az amerikai tőke legrövidebb idő alatt kénytelen volna elhagyni a sokkal kedvezőbb termelési viszonyokat nyújtó Egyesült-Államok területét, hogy idegen országokban rendezze be termelő telepeit. Végül tehát a tőke visszatartására ismét vissza kellene állítani a magas védővámokat, mert ellenkező esetben az amerikai ipar a legrövidebb idő alatt tönkre menne. Példaként felemlítjük a New England States vasiparának esetét. A Singer Sewing Co. és a Chicago Tool Co. kénytelen volt Skócziában fiókgyárat állítani, a Westinghouse Co. Manchesterben, a chicagói Western Electric Co. Londonban, Parisban és Berlinben stb. stb. kénytelenségből csupán azért, hogy az alacsonyabb európai munkabérek mellett termelt gépeikkel lássák el a nem amerikai piacot. Ez esetekben a vámvédelem nem volt elegendő arra, hogy az amerikai termék versenyképes lehessen a világpiacon; hogy azzá lehessen, az amerikai tőke külföldre ment, ott állította fel gyárait, hogy az olcsóbb munkabért igénybe vehesse. Ugyanez az eset állana elő, ha megszüntetnék a gyapjú-, pamut- és selyemszövetek vámját; az amerikai szövőgyáratat becsuknák, s az amerikai tőkés ott állítaná fel új telepeit, hol a legkisebb költségek mellett termelhetne. Ez történnék az összes többi iparágban is a védővámok eltörlésével, a szabadkereskedelmi áramlat az óvilágba üzné a tőkét. Már pedig a gazdasági fejlődésnek legfőbb éltető eleme a tőke, ennek megtartásával az ország felvirágzása, üldözésével az Ország gazdasági életének hanyatlása jár együtt.

A vámvédelem helyes mértékének megállapítása, még oly politikailag és gazdaságilag független területen is roppant nehézségekkel jár, mint amilyen az Egyesült-Államoké. Még a tisztán a közérdeket tekintő tarifaprogrammok is többé-kevésbé csak tapogatóznak, el nem érik, csak megközelítik az *igazi* mértéket. A republikánus párt által szerkesztett

Dingley bili tizenkét évi hatálya után az új tarifa Taft elnökségével egyidejűleg jelenik meg, mint a republicánus párt tarifarevíziós programjának szülötte. Az 1909. évi vámtarifát a lehető legszélesebb körre kiterjedő enquete előzte meg, melynek célja volt megállapítani, hogy a vámtételek túl magasak s mily mértékben lennének leszállítandók, másrészt mely vámtételek nem biztosítják az amerikai ipar számára a szükséges védelmet, illetőleg mely tételek volnának alkalmasak arra, hogy felemelésükkel nagyobb pénzügyi bevétel biztosíthatatnék? Az enquete-ot vezető Ways and Means Committee az összes érdekeltek, iparosok, gyárosok, gazdák, munkások, kereskedők és pénzemberek véleményét meghallgatta s az összehordott anyagot nyolcz kötetben közel kilencz-ezer lapon adta közre, s az enquete elnöke önérzetesen kijelentette, hogy jobb eredményt nem leheteti remélni sem.¹⁾

Ily nagy terjedelmű anyag állott az új törvény megalkotójának, Mr. Payne-nek rendelkezésre, ki az 1910 május 17-én tartott congressusi beszédében kifejezést adott azon törekvésének, hogy az új bill megszerkesztésével a republicánus párt 1908-iki programját kívánja ezúttal is szem előtt tartani.²⁾

A Payne-Aldrich tarifa, bár nem mutat lényeges eltérést az eddigi védővamos politika sarkalatos elveitől, több tekintetben tényleg eszközöl vámmérséklést; ez azonban inkább pártpolitikai tekintetek érvényrejutásának eredménye, hogy az Egyesült-Államok némely részeiből erélyesebb vámrevíziós követelések megtagadása ne vezessen a republicánus párt gyöngítésére. Jelentéktelen változtatások történtek a gyapjú és gyapjuszövetek tételénél, valamint a czukorra vonatkozólag is, bár a Philippine-szigetek 300 ezer tonnányi behozatala vámmenteséget nyert. E mennyiség bár közel 10%-át adja a belföldi fogyasztásnak, mint vámmentes behozatal mégis kevés ahhoz, hogy a czukor piaczi árát a fogyasztó javára leszáll-

¹⁾ ... no inquiry could be fuller in its scope or more fruitful of results.

²⁾ ... to fix duties entirely in accordance with the principles laid down in the platform of 1908., not to make them too high and not beyond a reasonable protective tariff system; not to cut them so low that they would deprive American citizens of an opportunity to work at American wages.

litsa s így a vámmentesség tisztán a Philippine-szigetek termelőinek nyújtott ajándék volt. Alászállított az épületfa, vas és acél vámja; a nyersanyagok közül a kőszén 67%-ról 45%-ra, a vasércz 40%-os vámtételről 15%-os értékvámra mérsékelte. Jelentékenyebb emelés történt a pamuszövetek, s a pamutból készült kötöttárúknál, valamint a selyemszöveteknél, míg az új tarifa legjelentékenyebb intézkedése volt a nyersbőrök vámmentessé tétele, ami az 1872-től 1897-ig terjedő vámmentesség felelevenítése volt. Még néhány jelentéktelen módosítástól eltekintve, a Payne-Aldrich law a vámpolitikát lényegében nem igen érintette s úgyszólván tisztán csak administratív jelentősége volt, amennyiben a maximalis és minimalis tarifát állította fel.

Az új bill megállapított tarifatételei alkotják az Egyesült-Államok minimalis tarifáját. A maximalis tarifa abban áll, hogy a minimalis tételekhez a behozott árúk értékének 25%-a adatik hozzá akkor, ha valamely külföldi állam megtagadja az amerikai árúkkal szemben a méltányos elbánást és azok bevitelét jogtalan megkülönböztetéssel (undue discrimination) kezeli. Ide értendők az idegen ország tarifájának túlmagas tételei vagy administratív természetű rendszabályok, melyek az áruforgalom gyors lebonyolódását gátolják stb. Az »undue discrimination« fenforgásának megállapítását a törvény az Unió elnökére bizza. A maximalis és minimalis tarifa megkülönböztetésének gyakorlati jelentősége azonban nem volt, mert a maximalis tételek tulajdonképpen csak fenyegetésül használtattak fel oly államokkal szemben, melyek részéről az amerikai árú kivitel szigorúbb elbánás alá vétethetett volna.

Bár a Payne Aldrich lawról Taft elnök úgy nyilatkozott, hogy »it is the best tariff law ever passed«, a demócrata párt más véleményen volt s újult erővel kezdte az izgatást a mérsékeltebb vámok érdekében. Hosszú küzdelem a demócrata párti Woodrow Wilson került az elnöki székbe, kinek egyik legfontosabb programpontja volt a gazdasági élet teljes átformálása a vámtarifa revisiója alapján. Underwood ily irányú törvényjavaslatát, hat hónapi parlamenti tárgyalás után, 1913. év október harmadikán látta el aláírásával Wilson elnök.

Az 1913. évi új vámtarifa által eszközölt változtatások

közül a legjelentősebbek a cukorra és gyapjúra, valamint az utóbbiból való árúkra vonatkoznak. Az előző két vámtarifa szerint a cukorvám egy és kétharmad cent volt; ezután a vám minden font cukor után egy cent, de csak 1916 májusig, amikor a cukorbehozatal teljesen vámmentessé lesz. Az átmeneti idő alatt a cubai import, mely az összes cukorbehozatalnak túlnyomó részét tette, 20% vámmérséklésben részesül.

A cukorvám mérséklése s két év múlva teljes eltörlése nagyon is radikális intézkedés, már csak az állami bevétel szempontjából is, mert a kincstártól évi 50 millió dollár jövedelmet von el. A pénzügyi kormány e hiány pótlására külön bevételi forrásról, az 1%-os jövedelmi adóról gondoskodott, mely azonban igen sok súrlódásra fog okot szolgáltatni s emellett alig nyújthat 60-70 millió dollárnál nagyobb bevételi forrást.¹⁾ A cukorvám teljes eltörlése nagyon erősen fogja sújtani ez iparágat, melyben óriási tőkék fekszenek. Maga TAUSSIG is, aki a vámleszállítás lelkes híve, nem igen hiszi, hogy a cukorvám teljes eltörlése bekövetkezzék.²⁾

Még kevésbé lehet védelmezni a gyapjívám rögtöni teljes eltörlését. Még maga a demócrata párt sem ment ennyire 1911. évi programjában, hanem a 20%-os értékvám mellett foglalt állást. Tisztán Wilson elnököt terheli a felelősség e merész lépésért. Amellett, hogy a kincstár itt is tetemes bevételtől esik el, legalább az eddigi vámvédelemre feltétlen szükség lett volna, mert a behozatal a régi vámtétel mellett folytonosan emelkedett, ami a kiegyenlítő vám jellegét kétségtelenné teszi. TAUSSIG a gyapjú szabad behozatalát is azzal védi, amivel a cukor vámmentessé tételét, hogy t. i. a megélhetés olcsóbb lesz. Azt maga is elismeri, hogy

¹⁾ A chicagói egyetem kiváló folyóirata, a »Journal of Political Economy«, mely szintén a »downward revision« melleit foglal állást, az új jövedelmi adóra vonatkozólag ezt mondja: »The tax was unnecessary, a compensating revenue (for removed sugar duties) it could have been obtained with far less difficulty and friction.«

²⁾ . . . there is a lingering doubt whether such a program of reduction will be carried out to the bitter end . . . it may be that the Democrats will lose their majority in Congress of the election of 1914; still more that they will lose everything in 1916. (1. Quaterly Journal of Economics vol XXV m. p. 9.)

nem sokkal; egy átlagos férfiruháért szerinte a legjobb esetben egy dollárral kell majd kevesebbet fizetni. Ezért a kétes eredményért kell hát felforgatni az egész termelési rendszert! Mert még a gyapjú vámmentes behozatala hagyján. Tetemesen leszállított a gyapjuszövetek vámja; ez oly iparágat támad meg alapjában, mely évente közel fél-milliárd dollár értékű árut hoz piacra s munkásainak csaknem 100 millió dollár munkabért juttat.¹⁾ Átlagban véve az eddigi 55%-os ad valorem vámtételek 35%-ra mérsékeltek. Ily körülmények között, maga TAUSSIG is elismeri, hogy néhány évnek kell eltelni addig, míg a gyapjúipar helyzete a vámleszállítással kapcsolatban megítélhető lesz, annyit azonban már most megállapít, hogy *nagyobb jelentőségű árcsökkenés a gyapjuszöveteknél nem várható, viszont ez iparág egyes termelési szakmái, különösen a legfinomabb és legolcsóbb árú előállítására nagy veszélyben forog.*²⁾ Főleg azokra az idegen, elsősorban német tőkésekre és gyárosokra hoz nagy csalódást az új tarifa, kik a magas vámvédelem reményében tőkéjüket az Egyesült-Államokba vitték és a főbb ipari központokban állítottak fel nagy kiterjedésű gyártelepeket.

Hasonlóképpen igen erős mértékben történt pamutárúk vámtételeinek leszállítása; pl. felsőruhánál a specifikus vám alapján kiszámított 50%-os ad valorem vámtételről 35%-ra, harisnya 75%-ról 20-50%-ra, kötött és kötszövött árú 89%-ról 55%-ra, alsóruhánál 60%-ról 30%-ra, asztalterítőnél 40%-ról 25%-ra stb. stb. Eddig csak a finomabb gyártmányok behozatala emelkedhetett, ezután az olcsóbb árú behozatala is tetemesen megkönnyítették; a gyapjúipar a hiva-

¹⁾ Nem mulaszthatjuk el, hogy legalább néhány fontosabb gyapjuszövetre vonatkozólag szembe ne állítsuk egymással a régi és új vámtarifák kiszámított ad valorem tételeit:

	1909. évi vámtarifa	1913. évi értékváma %-ban
Gyapjúfonál	79·44	18·00
Gyapjútakarók	72·69	30·00
Alsóruha gyapjúból	93·29	30·00
Női és gyermekruha »	99·70	35·00
Kész férfiruha »	79·56	35·00
Gyapjuszőnyegek	88·53	20·00
Ővek stb. divatezikkék	82·07	35·00

²⁾ L. Quarterly Journal of Economics 1913, november. No 1. p. 16.

talos statisztika szerint 1909-ben 387 ezer embernek nyújtott foglalkozást s a kifizetett munkabér 132.9 millió dollár volt, míg az előállított pamutárúk értéke tíz év alatt 89%-kal 628.4 millió dollárra emelkedett. A selyemárúk vámjának leszállítása már jóval jelentéktelenebb s általában a 45% érték vám szintjén továbbra is megtartatik. Bár az Unió Kína után a legnagyobb selyemtermelő állam, mégis tekintélyes behozatala van évente Franciaországból, Japánból és Kínából is. Hogy mily intenzív fejlődést mutat ez iparág az amerikai vámvédelem alatt, azt leginkább az a körülmény bizonyítja, hogy Anglia selyemipara nem bírván el a szabadkereskedelmi aerát, csaknem teljesen átültetett Amerikába, különösen a keleti államok kisebb városaiba.

A vas és aczél tételénél meg kell jegyeznünk, hogy az új tarifa mellett vámmentesen hozható be nemcsak a vasércz, hanem a nyersvas, ócskavas, Bessemer-aczél, aczél-sínek stb. is. Egyéb vasárúkra, minél inkább távol esnek a nyers állapottól, fokozatosan emelkedő *ad valorem* vámok lépnek életbe. Ily módon erősen szenved az amerikaiak legnagyobb büszkesége, vasiparuk is, melynek a jövőben erős versenytársa lehet a fel nem tárt nagymennyiségű vasérczcel és kőszénrel rendelkező Kína; az országnak rendkívül olcsó munkabérei mellett még az is nagy előnye, hogy a Csendes-óceán mellett fekvő amerikai partokon igen csekély szállítási költséggel továbbíthatja árúit.

Vámmentesen hozhatók be az Unió területére az új tarifa szerint a kikészített bőrök, valamint a cipőfélék is. A mezőgazdasági termékek közül is számos kerül a »free list«-re; így búza, liszt, szarvasmarha és hús, tojás, tej, végül a kőszén és épületfa.

Az 1913. évi tarifának egyik jellemző vonása, hogy az *ad valorem* vámoknak igen széles körben szerez érvényt. Kétségtelen, hogy a vámnak az árú értéke szerint való kiszabása a legigazságosabb s maga a vámok nagyságának megállapítása igen egyszerű; a vámok beszedése azonban annál több nehézségbe ütközik ez esetben, mert a behozott árúk pontos érték megállapítását kívánja meg. Az *ad valorem* vámok széles körben való alkalmazása sokkal súlyosabb feladatot ró a vámhivatalokra, a pénzügyi kormányt pedig a vámtarifa adminisztratív

részének kibővítésére és szigorítására készíti. Az új amerikai vámtarifa tervezetnek különösen azon rendelkezése ellen léptek fel, és pedig sikerrel, a külföldi érdekeltek, mely jogot adott nemcsak a consuloknak, de az amerikai vámhivatalok képviselőjének is az exporteurök könyveibe való betekintésre. Az újonnan felvett administratív intézkedések a még oly lelkiismeretesen eljáró exporteur árubevallási munkáját is tetemesen növelik.¹⁾

Az új amerikai vámrevisio hatását részleteiben ma még nem lehet megállapítani. Hogy fennmaradása nagy és mélyreható változásokat fog okozni az Egyesült-Államok egész gazdasági berendezésében, ahhoz szó nem férhet. Legkevésbbé valószínű azonban, hogy általa megvalósul az Unió elnöke által kitűzött eszmény? a megélhetés olcsóbbá tétele. Ezt maga TAUSSIG sem hiszi s szinte naivan megjegyzi, hogy legalább az a haszna lesz e nagy felforgatásnak, hogy végre megszűnik az a babonás tévhit, mintha a gazdasági prosperitás a merev protectionista vámpolitika fentartásától függne.²⁾

Az új vámtarifa WILSON elnök másik nagy eszményét sem fogja megvalósítani; nem fogja megtörni a trustök uralmát, mert az Egyesült-Államok e rákbetegsége független a tarifakérdéstől. Alaradna végül a vámok leszállításával szerezhető külföldi piac.

E pontban az óvilágot megelőzik a délamerikai államok, melyeknek az északamerikai gazdasági szervezetbe való bekapcsolása elsőrendű fontossággal bír. WILSON elnök ezt annyira érzi, hogy attól sem riad vissza, hogy fegyveres erővel szerezzen érvényt az északamerikai hegemoniának. A demokrata párt uralomra jutása nagy csalódást hozott azokra, kik azt remélték, hogy ezzel az Unió külpolitikája hatalmas fordulatot fog venni a liberális irány felé. Az Egyesült-Államok külpolitikája a jelen pillanatban még inkább, mint valaha, homlokán viseli a csalhatatlan pánamerikán bélyeget. Az utóbbi évtizedek eseményei azt mutatják, hogy MONROE elnöknek már 1823-ban felállított tana – *America for the Americans* –

¹⁾ 1. JAMES CURTISS: The administrative provisions of 1913, Quarterly Journal of Economics vol. XXVIII, no. 1, p. 30 – 45.

²⁾ 1. F. W. TAUSSIG: The Tariff Act of 1913. Quart. Journ. of Econ. vol. XXVIII. p. 29.

rohamosan átalakul. A közép- és délamerikai államok kezdik észrevenni, hogy politikai és gazdasági integritásukat mind nagyobb veszéllyel fenyegeti a csillagos lobogó s a régi jelszó helyébe új kerül, ahogyan a spanyolok mondják: *America para los Americanos del Norte*.

A vámleszállítási irányzat, a »downward revision«, határozott megszakítást jelent a szilárd vámvédelmi politikában, melyet a republikánus párt keltett életre az amerikai polgárháború lefolyása után. Az a gazdasági depressio, mely a Wilson-Gorman-bill következményeként jelentkezik 1893-tól 1897-ig, még idejekorán visszatéríti az amerikai közvéleményt a protectionista politikához. A democratapárt egyre erősebb izgatása s a republikánusok közötti viszálykodás azonban ismét már 1909-ben érezteti hatását a szabadkereskedelmi eszmékkel kaczerkódó PAYNE-ALDRICH law tervezetében, melynek élet azonban a congressus előtt történt megvitatásban a republikánus senatoroknak még sikerül letompítani. Sokkal határozottabb körvonalakban bontakozik ki az UNDERWOOD-féle javaslat, mely az 1913. év végével emelkedik törvényerőre. A democratáknak sikerült pártjuk eszményi lelkületű vezérét, WOODROW WILSONT az elnöki székbe emelni. Ő igazi democrat eszméktől áthatva, igyekszik a szegényebb néposztály nehéz megélhetési viszonyain könnyíteni; ily értelemben írja első programpontjául az élelmiczikkek s mezőgazdasági termékek és nyersanyagok vámjának leszállítását. Mint idealista, szintén a pánamerikan eszmékért rajong, s az amerikai ipar termékeinek a külföldön, s nem utolsó helyen az ó-világban akar piacot szerezni. Azonban sokkal nagyobb idealista, mint amilyen jó vámpolitikus. Hogy szándéka tiszta s cselekedeteit az amerikai nép iránti szeretet és megbecsülés vezeti, ahhoz kétség nem fér. El kell csak olvasnunk azokat az érdekes életrajzi adatokat, melyek THEODORE STANTON tollából sok tekintetben élénk világot vetnek az Unió elnökének eddigi pályafutására,¹⁾ bár a cikk Írójának felfogásával, melyet WILSON-ról, mint közgazdasági politikusról táplál, nem érthetünk egyet. Már mint egyetemi hallgató, majd később mint egyetemi tanár is, nagy bámulója az angol népnek és alkot-

¹⁾ L. Revue des Deux Mondes LXXXIII. année, mart. 1913.

mányának, s e nemzet politikai és közgazdasági íróinak szorgalmas tanulmányozásával egyre jobban megrögződik benne a kereskedelmi szabadság és a »free trader« eszmék iránti törhetetlen bizalom is. Ez a szinte elfogultságig menő lelkesedés, párosulva a természetadta nagy idealizmussal, WILSON elnököt meggátolja abban, hogy a szépen hangzó democraticus jelszavak mélyére tekintsen. Őt egyébként nem is annyira az Egyesült-Államok kereskedelmi politikája, mint inkább az Unió alkotmányjogi berendezésének bonyolult kérdései foglalkoztatják.***) Inkább csak annyiban közgazda, amennyiben azt pártja tőle megköveteli. WILSON-nak a tarifakérdésben elfoglalt egyik álláspontja az, hogy általában a vámok leszállításával, különösbbe pedig az élelmiszerek és mezőgazdasági termékek vámjának tetemes mérséklésével a szegényebb néposztályok megélhetési viszonyain kell könnyíteni. Ilyképpen az idegen államok versenye kényszeríteni fogja a belföldi termelőt arra, hogy termékeit a külföld árújával egyforma olcsón adja; a vámleszállítás tehát úgy szerepelne, mint a drágaság egyik hathatós orvosszere, amit el kell érni a vámbevételnek még oly erős csorbitása árán is.

E felfogással szemben kénytelenek vagyunk kiemelni, hogy az áraknak a vámleszállítással elérni kívánt olcsóbbodását éppen a szegényebb néposztályok nagyon is drágán kénytelenek megfizetni. Igaz ugyan, hogy a magas vámvédelem a termelőnek vagy gyárosnak megadja a módot, hogy árúját drágábban adja, de ezzel szemben meg van a lehetőség s az egyedüli lehetőség arra, hogy magas munkabéreket tudjon fizetni. P2zzel együtt a termelési technikát egyre fejlesztheti, sőt mint azt éppen az amerikai nagy vállalatoknál tapasztaljuk, a magas áron való értékesíthetés teszi lehetővé a legtöbb helyen a termelés folytonos javításának kutatását végző kísérleti állomások berendezését. Magas vámvédelem me lett az amerikai gyáros kitűnően fizetheti munkásait, kiterjesztheti és fejlesztheti a termelést, végül maga is számottevő jövedelemhez jut, melynek egy része mint új tőke, ismét új vállalatokba lesz fektethető. A tetemes vámleszállítás mellett az amerikai termelő az idegen áru versenyével szemben, min-

**) L. legnépszerűbb két munkáját: Congressional Government. Baltimore 1884 és The State, Middletown, 1900.

denekelőtt termelését kénytelen megszorítani és lehetőleg mérsékelni a minimumra a termelési költségeket. Hogy ezt elérhesse, vagy el kell bocsátani munkásainak egy részét, vagy a munkabéreket kell alászállítani; a legtöbb esetben azonban mind a két eszközt igénybe kell vennie, hiszen még az angol termelő is fél annyi munkabér árán tudja áruit előállítani. A külföld versenyét emellett csak a nagytőkével dolgozó néhány óriás méretű vállalat bírhatná talán el, melyeknek azonban éppen erejük adná meg a hatalmat ahhoz, hogy a munkabéreket tetemesen leszorítsák. A tetemes vámleszállítás tehát kétségtelenül a munkanélküliség növekedésére s a bérek csökkentésére vezet, vagyis éppen azon legfőbb tényezőt ássa alá, melyről már dolgozatunk elején kifejtettük, hogy minden emberi haladás alapja, kiindulási pontja.

Ami az élelmiszerek és mezőgazdasági termékek vámjának leszállítását illeti, nézetünk szerint az is czéltévesztett. Ideig-óráig olcsóbb volna ugyan az élelmezés, de a külföld versenye csakhamar a mezőgazdasági munkabéreket s a mezőgazdaság jutalmát is a minimumra szállítaná le. Magas vámvédelem mellett ezzel szemben nemcsak magas jutalom éri a mezőgazdasági munkát, hanem emellett még egy nagy socialpolitikai kérdés megoldását is felette megkönnyíti, mely Amerikát újabban annyira foglalkoztatja: s ez a városi és vidéki népesség helyesebb eloszlása. Kétségtelen, hogy a mezőgazdaság minél nagyobb jövedelmezősége az ipari népesség egy részét a vidékre a mezőgazdaság szolgálatába terelné s ezzel automatikusan nagyban csökkenne az ipari túlnépesség veszedelme.

Utaltunk már a democrata párt azon programmpontjára is, mely a behozatali vámok leszállításával a külföldön igyekszik piacot szerezni az amerikai termékeknek. Ez a politika, amennyiben az ó-világ piaczeit tartja szem előtt, nem állhatja meg a bírálatot, mert az ó-világban alig versenyezhet a magas munkabér mellett előállított árú az olcsó munkával s emellett sokszor a tökéletes amerikai gépeken gyártott európai árúval. E kétes értékű előnyért nem szabad feláldozni az amerikai piacot azzal, hogy sorompóit megnyitnák a külföldi árú előtt. A magas vámvédelem mellett éppen Amerikában van meg minden mód arra, hogy a belföldi termelés teljesen fedezni-

tudja a saját szükségletet. A külkereskedelem igen élénk lehet emellett, főleg a délamerikai államokkal, Kínával, Japánnal, Ausztráliával stb., honnét gyarmatárúkat és oly termékeket kap az amerikai fogyasztó, melyet otthon előállítani nem lehet. Európának emellett nyersterményeiből (különösen pamutból) szállít egyre nagyobb mennyiséget s cserébe ezért luxus-cikkeket vásárol. Hogy mily része van az amerikai gazdának a mezőgazdasági termékek árának drágulásában, azt a kormány földművelési államtitkárának szavai is mutatják, melyekkel az ez irányú hivatalos jellegű kutatások eredményét jellemzi (. . . from the details that have been presented with regard to the increase of the prices of farm products between farmer and consumer, the conclusion is inevitable that the consumer has no well-grounded complaint against the farmer for the prices that pays). Hogy a közvetítő kereskedelemnek a magas áralakulásban mily szerep jut arra utal a canadai kereskedelmi szerződés törvényjavaslatát támadó nagyfontosságú beszédében HON. ASHER, melyet a Congressus 1911. évi április hó 11-iki ülését mondott. A leggondosabb vizsgálódások kiderítették, hogy pl. New-York városban a fogyasztó által fizetett ár a hagymánál tízszerese, a burgonyánál hétszerese, a tojásnál, tejnél kétszerese volt annak, mit a gazda eredetileg e termékekért kapott s ezért az árért is a gazdának bizony keservesen meg kellett dolgozni. Ezt egyébként a demócrata párt nem egy neves vezetője is elismeri. A »downward revision« hívei még azt a jól megérdemelt hasznot is el akarják venni tőle. Ugyanekkor megállapították, hogy a kávé árát a közvetítés ötszörösre emeli; minthogy pedig a kávé vámmentesen hozható be, világos, a tarifának kevés köze van az árak emeléséhez. A magas árak csak annyiban következményei a vámvédelemnek, amennyiben az erősen lüktető gazdasági élet magas munkabéreket teremt, mely a kereslet nagymérvű emelkedését teszi lehetővé az összes termelvények iránt, már pedig az élénk kereslet mindenkor az árak megszilárdulásával jár. Helytelen az a nézet, hogy a magas vámvédelem volna döntő befolyással az árak emelkedésére, mert akkor miért találunk hasonló jelenségre a »free trader« Angliában. A folytonos áremelkedés minden valószínűség szerint az aranynak egyre erősebb értékveszte-

ségéből folyik. A mind nagyobb mérvű aranybányászattal együtt megnövekedik lényegesen az ezen érczre mint tartalékra alapított hitelforgalom, ami a termelvények árát még inkább fokozza (1. erre vonatkozólag, számos amerikai egyetemi tanár, mint TAUSSIG, SUMNER, CLIVE DAY és SELIGMAN fejtegetéseit). Tanulmányunk eredményét összegezve, habozás nélkül kimondjuk, hogy az új vámleszállítási irány jelentősége nem több, mint a politikai pártok közötti súrlódások megszüntetésére irányuló törekvés. Egy ideig uralkodhatik az amerikai vámpolitikában a békéltető jellegű irányzatnak e megnyilatkozása, azonban minden valószínűség amellet szól, hogy rövidesen ismét az egészséges eszméktől vezetett s helyesen alkalmazott protectionismus fog diadalmaskodni. A vámleszállítás káros következményei, melyek mélyen vágnak a nép gazdasági életébe, hamarosan ismét a vámvédelmi rendszer felé fordítják a közfigyelmet. Az Egyesült-Államokban 1890-től 1897-ig egyszerre óriási arányokban emelkedett a munkanélküliek száma; a vámleszállítást követő általános gazdasági depressió a munkabérek csökkenésében nyilvánult meg leg-erősebben. E négy év, mondhatni, az egész amerikai gazdasági structurát kivetette sarkaiból. Az áldatlan helyzet a Gorman-Wilson-bill következménye volt, mely azt tanította, hogy idegen munkát, idegen tőkét kell beereszteni, mert az olcsóbban dolgozik, olcsóbban termel s ezzel olcsóbbá teszi, megélhetést. Szerencsére az amerikai közvélemény hamar tisztán látta a helyzetet. A Dingley-tarifa csakhamar új életre keltette az amerikai vállalkozást, mozgásba hozta a tőkét, munkát adott a dolgozni akaróknak s oly hatalmas lendületet adott az egész gazdasági életnek néhány év leforgása alatt, mire egy nemzet történetében sincs példa.